

Inter-Parliamentary Union
For democracy. For everyone.

Procena rodne osetljivosti parlamenta

Priručnik
za
samocenu

Autorska prava ©Interparlamentarna unija 2018.

Ova publikacija se može u celini ili u delovima koristiti u lične i neprofitne svrhe, pod uslovom da se navedu autorska prava i izvori citata, i da se ne vrše nikakve izmene teksta. Molimo obavestite Interparlamentarnu uniju o upotrebi sadržaja publikacije.

ISBN: 978-92-9142-724-6

Dizajn i prelom ACW, London, VB

Naslov originala:
Parliaments and the Sustainable Development Goals
A self-assessment toolkit

Prevod sa engleskog:
Isidora Vlašak

Prelom:
Konstantin I. Petrović

Stavovi izneti u priručniku predstavljaju stanovište autora i ne odražavaju nužno stanovište Programa Ujedinjenih nacija za razvoj i Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC).

Priručnik je preveden i štampan u okviru projekta "Jačanje nadzorne uloge i javnosti u radu Narodne skupštine - druga faza" Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) i Narodne skupštine Republike Srbije uz finansijsku podršku Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC).

Народна скупштина
Републике Србије

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Sadržaj

Uvod	6
Rodno osetljivi parlamenti	8
Ciljevi ovog priručnika	11
Odeljak A: Priprema za procenu rodne osetljivosti	13
Šta je potrebno?	16
Izvori podataka	14
Rezultati i akcije	18
Kontrolna lista za samoprocenu	20
Započeti diskusiju	21
Osmislite sopstvena pitanja	21
Odeljak B: Pitanja	22
Pitanje 1 – Broj i položaj žena	22
Pitanje 2 – Pravni okvir i javne politike	24
Pitanje 3 – Uvođenje rodne ravnopravnosti	26
Pitanje 4 – Kultura, radna sredina i propisi parlamenta	28
Pitanje 5 – Zajednička odgovornost sa muškarcima	31
Pitanje 6 – Političke stranke	33
Pitanje 7 – Zaposleni u parlamentu	35
Druga pitanja	37
Korisni linkovi IPU	38
Definicije	39
Zahvalnice	41

Savremena društva sve više zahtevaju rodnu ravnopravnost. Ovo je takođe preduslov za istinsku demokratiju. Ipak, žene su i dalje nedovoljno zastupljene u većini parlamenata širom sveta. Ovo umanjuje efikasnost, delotvornost i legitimitet parlamenata. Takođe, ograničava mogućnost parlamenta da promoviše rodnu ravnopravnost u čitavom društvu.

Kako parlamenti mogu da postanu agenti promena koje će predvoditi napore za rodnu ravnopravnost?

Za početak, parlamenti moraju da priznaju da nisu rodno neutralno mesto. Stoga, moraju da se zagledaju u svoju suštinu iz rodne perspektive.

Godine 2012, članovi IPU su usvojili Plan akcije za Rodno osetljive parlamente u kome je data definicija Rodno osetljivog parlamenta kao mesta u kome ne postoje prepreke - suštinske, strukturalne ili kulturološke - za puno učešće žena i za ravnopravnost između poslanika i zaposlenih oba pola.

Kako parlament može da postigne rodnu osetljivost? Tako što će temeljno pregledati svoju strukturu, način funkcionisanja, metode i rad, kako bi se postarao da ispunjava potrebe i interese muškaraca i žena.

Plan akcije IPU prepoznaje sedam ključnih oblasti za rodno osetljivu akciju. To su ravnopravnost u učešću, snažan zakonodavni okvir i javne politike, instrumenti za uvođenje rodne ravnopravnosti, rodno osetljiva parlamentarna infrastruktura i kultura, zajednička odgovornost muškaraca i žena za rodnu ravnopravnost, političke stranke kao uzori rodne ravnopravnosti, i rodno osetljivre politike za zapošljavanje i stručno usavršavanje zaposlenih.

Ovo predstavlja ambicioznu, ali nezamenljivu agendu. Ukoliko parlament želi da ostvari Agendu 2030 za održivi razvoj, i to posebno Cilj 5 vezan za rodnu ravnopravnost i Cilj 16 koji se odnosi na dobro upravljanje i snažne institucije, mora da predstavlja otelotvorenje rodne ravnopravnosti i drugima bude uzor. Današnji parlamenti su ovoga veoma svesni.

Ovaj priručnik je osmišljen kao odgovor na sve veću želju parlamenata širom sveta da unaprede način na koji promovišu rodnu ravnopravnost i budu uzor zajednicama koje predstavljaju.

Ovaj priručnik treba da pomogne parlamentu da oceni do koje je mere rodno osetljiv, proceni svoje trenutne prakse i politike, prepozna oblasti koje treba izmeniti, planira promene, i uspostavi mehanizme za praćenje napretka.

Priručnik je zasnovan na višegodišnjem iskustvu IPU u pružanju podrške nacionalnim parlamentima u sprovođenju rodno osetljivih reformi. Predlaže grupe pitanja koje se mogu prilagoditi svakom nacionalnom kontekstu. Pitanja su osmišljena tako da pokrenu otvorene, konstruktivne diskusije.

Namera ovog priručnika nije da rangira parlamente, već da im pomogne da prepoznaju svoje prednosti i mane kako bi odredili prioritete za jačanje institucija.

Svaki parlament će pronaći sopstveni način prolaska kroz ovaj proces, ali u svakom slučaju, proces će zahtevati snažno vođstvo i posvećenost. Mora da obuhvati žene i muškarce, postara se da svi učestvuju i dovede do promene u kulturi.

Lično podstičem sve parlamente da sprovedu ovu zdravo postavljenu samoprocenu svog stepena rodne osetljivosti.

IPU je spremna da pomogne parlamentima u ovom poduhvatu i u sprovođenju svih preporuka koje iz njega mogu da slede. Nastavićemo da dokumentujemo rodno osetljive prakse u celom svetu i o njima obaveštavamo celu parlamentarnu zajednicu.

Martin Čungong
Generalni sekretar

Rodno osetljivi parlamenti

IPU vodi u oblasti istraživanja na temu žena u parlamentu na globalnom nivou. Putem kontinuiranog praćenja broja žena u svim nacionalnim parlamentima i objavljivanja brojnih izveštaja o istraživanjima, IPU je dokumentovala prisustvo i odsustvo žena, i njihove uspehe i izazove sa kojima se suočavaju u pristupu političkoj sferi i svakodnevnim iskustvima u parlamentu.

Prikupljajući primere najbolje prakse o rodnoj ravnopravnosti u parlamentu, IPU je postavila globalne standarde. Takođe je predstavila dokaze da rodno uravnoteženi parlament postiže bolje rezultate u oblasti rodne ravnopravnosti i predstavlja efikasniju instituciju.

Istraživanja IPU su dosledno utvrdila da su upravo poslanice tradicionalno bile glavni pokretači promena u zakonodavstvu i javnim politikama vezanim za rodnu ravnopravnost. Često su zakoni koji štite od diskriminacije u svim oblastima života i osnažuju žene usvajani zato što su se žene borile za to da postanu prioriteta na političkoj agendi.

Ali primetili smo promenu. Iako žene apsolutno predstavljaju najjače zagovarače rodne ravnopravnosti, svi poslanici - i žene i muškarci - kao i sam parlament imaju svoju ulogu. Izveštaj IPU "Rodno osetljivi parlamenti: Globalni pregled dobre prakse" (2011.) imao je za cilj da utvrdi šta parlamenti preduzimaju kako bi se bavili rodnom ravnopravnošću u svim aspektima svog rada. Izveštaj predstavlja globalno istraživanje o strukturi zastupljenosti u parlamentu, o strukturi osoba na položaju u parlamentu, o mogućnosti usvajanja zakonodavstva i javnih politika u oblasti rodne ravnopravnosti, o kulturi rada, radnoj sredini i infrastrukturi, i o specifičnim mehanizmima posvećenim rodnoj ravnopravnosti.

Početak rada na rodno osetljivim parlamentima je svest o tome da to treba da olakša rad i muškaraca i žena i ojača mogućnost parlamenta da ostvari rezultate u oblasti rodne ravnopravnosti.

Ovaj izveštaj definiše rodno osetljive parlamente kao one koji ispunjavaju potrebe i interese i muškaraca i žena u okviru svoje strukture, funkcionisanja, metoda i rada

Rodno osetljiv parlament ispunjava sledeće kriterijume:

- Promoviše i ostvaruje ravnopravnost u broju žena i muškaraca u svim svojim telima i internim strukturama.
- Razvija radni okvir za rodnu ravnopravnost koji odgovara njegovom nacionalnom parlamentarnom kontekstu.
- Uvodi ravnu ravnopravnost u sve oblasti svog rada.
- Neguje parlamentarnu kulturu koja poštuje ženska prava, promoviše rodnu ravnopravnost i odgovara realnim okolnostima poslaničkog života - kako muškaraca, tako i žena - i njihovim potrebama da ostvare ravnotežu između rada i porodičnog života.
- Priznaje doprinos muškaraca koji promovišu i zagovaraju rodnu ravnopravnost i oslanja se na njih.
- Podstiče političke stranke da tumače proaktivnu ulogu u promovisanju i ostvarenju rodne ravnopravnosti.
- Gradi kapacitete zaposlenih u parlamentu i obezbeđuje im resurse za promovisanje rodne ravnopravnosti, aktivno podstiče zapošljavanje žena i unapređenje na više položaje i vodi računa da je rodna ravnopravnost uvedena u sve aspekte rada parlamentarne administracije.

IPU Plan akcije za rodno osetljive parlamente, str. 11
<http://www.ipu.org/pdf/publications/action-gender-e.pdf>

Godine 2012, inspirisani odgovorom na Globalni izveštaj, članovi IPU su usvojili Plan akcije za rodno osetljive parlamente. Ovaj plan prepoznaje sedam ključnih oblasti za akciju:

Oblast 1:	Povećati broj žena u parlamentu i postići ravnopravnost u učešću.
Oblast 2:	Ojačati zakonodavstvo i javne politike u oblasti rodne ravnopravnosti.
Oblast 3:	Uvesti rodnu ravnopravnost u sve oblasti rada u parlamentu.
Oblast 4:	Uspostaviti ili unaprediti rodno osetljivu infrastrukturu i parlamentarnu kulturu.
Oblast 5:	Pobrinuti se da odgovornost za rodnu ravnopravnost dele svi poslanici - i muškarci i žene.
Oblast 6:	Podstaći sve stranke da budu uzor rodne ravnopravnosti.
Oblast 7:	Ojačati rodnu osetljivost zaposlenih u parlamentu i uspostaviti rodnu ravnopravnost u strukturi zaposlenih.

Plan akcije predstavlja otvoreni poziv parlamentima da sagledaju svoju suštinu, da kritički pregledaju svoj način funkcionisanja, na procene svoje stanje i rade na reformama, i da ostvare napredak i postanu primer drugima. Plan ovo postiže tako što podstiče parlamente da osmisle proces koji odgovara njihovom nacionalnom kontekstu, kako bi pokrenuli i sproveli rodno osetljive reforme.

Ovaj priručnik ima za cilj da poslanicima pruži metodologiju koja će im olakšati ovaj proces reformi. Svaki proces reformi mora da počne od procene - sagledavanje trenutne prakse i diskusije o mogućim unapređenjima. Time što strukturira ovu diskusiju, ovaj priručnik za samoprocenu predstavlja koristan prvi korak ka sprovođenju rodni reformi.

Metodologija

Samoprocena: vlasništvo parlamenta nad procesom

Samoprocena se može definisati kao procena ili evaluacija samog sebe ili svojih postupaka i stavova, posebno kada je reč o sopstvenom učinku na poslu ili u procesu učenja, u poređenju sa objektivnim standardom. Parlamentarna samoprocena je takva da je predvode, osmišljavaju i sprovode poslanici i/ili zaposleni u parlamentu.

Eksterna revizija: alternativni oblik procene

Ovaj priručnik takođe može da se koristi i kao deo alternativnog procesa procene, kao što je eksterna revizija. U ovakvom slučaju, umesto da sami vrše procenu, poslanici i zaposleni u parlamentu mogu predstavljati samo jednu od zainteresovanih strana koja će biti konsultovana u okviru procesa. Eksterne procene mogu da podrazumevaju prikupljanje informacija iz više raznovrsnih izvora, kako bi se steklo objektivno razumevanje trenutnih praksi i procesa. Konačni proizvod eksternih procena najčešće je izveštaj. U okviru takvih procena, nezavisna osoba ili grupa ljudi (kao što su revizori, istraživači ili stručnjaci za parlamentarni razvoj) zaduženi su za sakupljanje i procenu dokaza i donošenje suda ili niza preporuka, koji se u vidu izveštaja saopštavaju parlamentu. Izveštaj će se zatim koristiti da unapredi dalji rad.

Ključna razlika između samoprocene i eksterne revizije se ogleda u ukupnom vlasništvu nad procesom.

Ciljevi ovog priručnika

Cilj ovog priručnika za samoprocenu je da pomogne parlamentima i poslanicima da procene do koje mere su "rodno osetljivi" onako kako je IPU to definisala u svom Izveštaju o rodno osetljivim parlamentima. Tokom procene, učesnici se pozivaju da prouče ovaj Izveštaj zajedno sa Planom akcije koji ide uz njega. Izveštaj i Plan akcije mogu da se preuzmu ili naruče sa internet sajta IPU: www.ipu.org.

Iako nivo rodne osetljivosti u parlamentima širom sveta nije isti, u svakom od njih ima prostora za unapređenje. Ovaj priručnik je stoga merodavan za sve parlamente, bez obzira na to kom političkom sistemu pripadaju i u kojoj se fazi razvoja nalaze.

Cilj procesa za samoprocenu nije da rangira parlamente, nego da im pomogne da prepoznaju svoje prednosti i mane kako bi odredili prioritete za jačanje institucija.

Priručnik pruža radni okvir za diskusiju među poslanicima, donosiocima odluka u parlamentarnoj administraciji i zaposlenima u parlamentu. Metod podrazumeva odgovaranje na pitanja o radnom okviru, javnim politikama i radu u parlamentu. Ova pitanja su grupisana u sedam tema:

- prisustvo žena u parlamentu, njihov broj i položaj;
- zakonski i politički radni okvir za rodnu ravnopravnost;
- mehanizmi za uvođenje rodne ravnopravnosti u rad parlamenta;
- infrastruktura i javne politike za podršku rodno osetljivoj kulturi;
- zajednička odgovornost svih poslanika za rodnu ravnopravnost;
- potreba da političke stranke budu uzori rodne ravnopravnosti; i
- uloga zaposlenih u parlamentu u ostvarenju rodne ravnopravnosti.

Pitanja su formulisana tako da podstiču diskusiju, umesto da zahtevaju činjenične, zatvorene odgovore. Nadamo se da će prilikom odgovaranja na pitanja grupa koja vrši samoprocenu stupiti u ozbiljnu i sistematsku diskusiju o ovim pitanjima, čak i ukoliko u takvoj diskusiji ima neslaganja.

Diskusija treba da dovede do zajedničke vizije prioriteta za parlamentarni razvoj, a zatim i do preporuka čiji je cilj da se ovi prioriteti ostvare.

O delotvornosti samoprocene treba suditi na osnovu diskusije, kao i a osnovu koraka koji su preduzeti kako bi se obezbedilo da parlament postane rodno osetljiviji.

Odeljci koji slede u ovom priručniku pružaju savete u vršenju samoprocene.

Odeljak A

Priprema za procenu rodne osetljivosti

Podrška s vrha

Sprovođenje procene rodne osetljivosti predstavlja izbor: to je jednako odluka koju parlament donosi kako bi razmotrio svoje trenutne prakse i procedure, kao i prilika da ih unapredi.

S obzirom da samoprocena može da dovede do preporuka i predloga za promene, od ključnog je značaja da ovaj proces podržava vrh parlamenta, i to posebno oni koji se nalaze na najvišim položajima.

Inkluzivnost i vlasništvo

Kako bi oni na najvišim položajima prihvatili promene, mora se obezbediti podrška procesu reformi. Da bi predložene promene bile legitimne i dobile podršku, moraju se razmotriti na inkluzivan način. Ovo podrazumeva prihvatanje stava među poslanicima i zaposlenima u parlamentu da je rodna osetljivost parlamenta u najboljem interesu i muškaraca i žena. Kako bi bio inkluzivan, proces mora da bude participativan i da obuhvati širok raspon zainteresovanih strana.

Jedna od prednosti samoprocene je to da parlament ima vlasništvo nad svim nalazima i zaključcima koji mogu proisteći iz ovog postupka. Samoprocena se ne koristi za rangiranje ili „ligu“ parlamenata. Međunarodni stručnjaci mogu biti pozvani da učestvuju kao facilitatori i/ili da pruže smernice i savete, ali oni neće donositi sud o parlamentima¹. U postupku samoprocene, sam parlament je glavni akter i sudija.

Pokretanje postupka i razgovor o njemu

U okviru parlamenta, postupak samoprocene mogu da pokrenu različiti pojedinci ili tela, uključujući parlamentarne odbore, kao što su, na primer, odbor za rodnu ravnopravnost, ženska parlamentarna mreža, ili partnerska grupa za rodnu ravnopravnost, odnosno predsednik parlamenta ili generalni sekretar.

Bez obzira na to ko je pokrenuo samoprocenu, od ključnog je značaja imati zajedničko razumevanje njene svrhe i očekivanih rezultata od samog početka procesa. Ovo podrazumeva uspostavljanje jasnih ciljeva od početka, pripremu terena sa ključnim porukama, i preduzimanje postupaka čiji je cilj

¹ Za više detalja pogledajte Zajedničke principe za podršku parlamentima: http://archive.ipu.org/pdf/publications/principles_en.pdf

unapređenje znanja zainteresovanih strana u parlamentu na temu rodne ravnopravnosti. (pogledajte „Započeti diskusiju“)

Ovo zajedničko razumevanje bi se moglo saopštiti u vidu parlamentarne rezolucije, saopštenja za medija ili internog dokumenta, pre nego što započne sam postupak.

Šta je potrebno?

Raznovrsnost učesnika

Samoprocenu treba da obavlja grupa ljudi, nikada samo jedna osoba. Kako bi se obezbedila kvalitetna diskusija, poželjno je imati raznovrsnu drugu učesnika. Raznovrsnost grupe je najbolja garancija da će proces samoprocene biti legitiman i da će uzeti u obzir različita mišljenja. Treba uključiti predstavnike vladajućih stranaka i opozicije, muškarce i žene, poslanike i zaposlene u parlamentu na višim položajima. Takođe treba imati na umu raznovrsnost u smislu različitih manjina i starosnih grupa.

Možete pozvati i druge aktere: stručnjake za rodnu ravnopravnost, uključujući one iz civilnog društva i nacionalnih ženskih organizacija, predstavnike političkih stranaka, međunarodnih donatorskih organizacija, i lokalnih medija. Ovi akteri mogu da unesu drugačiju perspektivu u diskusiju. Svaki parlament će odabrati da li će uključiti ovakve učesnike u proces samoprocene i kako će saradivati sa njima.

Logistika

Odgovarajuće administrativne pripreme su ključne kako bi se grupi omogućilo da obavi svoj zadatak. U zavisnosti od broja učesnika, samoprocena će zahtevati barem jednu ili dve sale za sastanke kako bi se diskusija neometano odvijala. Veoma je važno odorediti adekvatno vreme kako bi grupa imala dovoljno prostora za diskusiju i razmatranje svih pitanja.

Vremenska ograničenja u parlamentu

Čak i najbolje osmišljeni planovi mogu poći naopako. Postupak samoprocene se često odvija za vreme parlamentarnih zasedanja zato što zahteva učešće poslanika. To znači da se poslanici moraju vladati prema prioritetima parlamenta. Ukoliko se na sednici raspravlja o temi od velikog javnog značaja, to će očigledno imati prednost u odnosu na samoprocenu. Prilikom pravljenja rasporeda samoprocene, treba

unapred uračunati vreme potrebno da se nadoknadi odsustvo nekih od učesnika.

Strukturiranje diskusije

U zavisnosti od broja učesnika, samoprocena se i može odvijati ili u okviru jedne velike grupe, ili u vidu više radnih grupa koje će se baviti različitim pitanjima. U svakom slučaju, na kraju rada, svi učesnici treba da postignu konsenzus u vezi sa preporukama ili sledećim koracima.

Oslanjanje na dokaze

Korisno je prikupiti i proslediti podatke o tome kako parlament funkcioniše iz ugla rodne ravnopravnosti, kako bi se podstakla konstruktivna diskusija koja će biti zasnovana na dokazima i određenom stepenu opšteg znanja (pogledajte „Izvori podataka“).

Facilitatori

Učešće eksperata za rodnu ravnopravnost kao facilitatora može da pomogne, ali nije neophodno. Prednosti facilitatora ogledaju se u tome da oni mogu da pomognu grupi da definiše neke od ključnih termina (npr., „seksizam“, „rodna ravnopravnost“ i „ženska pitanja“), objasne pojmove i pruže primere. Ovo može podrazumevati finansijske obaveze, te stoga zahteva planiranje unapred i odvajanje sredstava za facilitatore.

Zajedničko razumevanje dugoročne perspektive

Od samog početka treba odrediti tim čiji je cilj da prati ishod završnih pitanja i preporuka (pogledajte „Rezultati i akcije“).

Potrebno je da prođe određeno vreme da se ispolje istinske promene. Ovo se mora prihvatiti kao sastavni deo procesa.

Izvori podataka

Važno je obezbediti da diskusija i zaključci budu zasnovani na dokazima. Dok se podaci primarno prikupljaju iz odgovora učesnika na zadata pitanja, sledeći izvori informacija mogu biti korisni za usmeravanje diskusije:

- spisak muškaraca i žena poslanika u parlamentu (u ovom sazivu i u nedavnoj prošlosti);
- spisak muškaraca i žena na rukovodećim položajima u parlamentu (u ovom sazivu i u nedavnoj prošlosti);
- spisak članova odbora razvrstan prema polu, uključujući i rukovodeće položaje (predsedavajući, zamenik, drugi nosioci funkcija);
- spisak zaposlenih u parlamentu razvrstan prema polu, uključujući i rukovodeće položaje;
- poslovnik o radu parlamenta; svi zakoni vezani za rodnu ravnopravnost usvojeni u parlamentu barem u proteklih 5 godina;
- ustav i nacionalni izborni zakon;
- svi postojeći nacionalni akcioni planovi za rodnu ravnopravnost;
- spisak muškaraca i žena na rukovodećim položajima u velikim političkim strankama;
- svi vladini ili opozicioni programi i politike u oblasti ravnopravnosti;
- svi parlamentarni dokumenti koji imaju uticaja na rodnu ravnopravnost (npr., kodeks ponašanja, politike za zabranu diskriminacije, komunikacione strategije)
- strateški plan parlamenta ili drugi planovi akcije;
- Primer: Stvaranje baze znanja za samoprocenu
- U Čileu, parlamentarna biblioteka se pripremila za samoprocenu tako što je izradila niz detaljnih studija o gore navedenim pitanjima, zajedno sa skupom uporedivih podataka o položaju žena u drugim parlamentima u regionu. Ove studije su zatim prosleđene svima koji su učestvovali u proceni. Pored ovoga, poslanici i zaposleni u parlamentu su ukratko predstavili studije kao uvod u diskusiju na različite teme. Na taj način su ove su studije kao dokument pružile preciznu procenu stanja stvari u parlamentu na koje su se učesnici osvrtni prilikom vršenja procene.
- svi dokazi učešća parlamenta u mehanizmima UN za rodnu ravnopravnost, kao što su nacionalni izveštaji koje parlament treba da podnese Komitetu za eliminaciju diskriminacije nad ženama (CEDAW); parlamentarne rasprave u vezi sa tim izveštajima; i učešće poslanika na sednicama Komiteta ili u godišnjim zasedanjima komisije o položaju žena.

Primer: Stvaranje baze znanja za samoprocenu

U Čileu, parlamentarna biblioteka se pripremila za samoprocenu tako što je izradila niz detaljnih studija o gore navedenim pitanjima, zajedno sa skupom uporedivih podataka o položaju žena u drugim parlamentima u regionu. Ove studije su zatim prosleđene svima koji su učestvovali u proceni. Pored ovoga, poslanici i zaposleni u parlamentu su ukratko predstavili studije kao uvod u diskusiju na različite teme. Na taj način su ove su studije kao dokument pružile preciznu procenu stanja stvari u parlamentu na koje su se učesnici osvrtnali prilikom vršenja procene.

Rezultati i akcije

Ishod procene

U najmanju ruku, procena će poslanicima pružiti priliku da razmisle o važnosti rodne ravnopravnosti u svim aspektima svog rada.

To predstavlja prvi korak. Nakon ovoga, poslanici mogu da izrade i sprovedu mapu puta ka reformama sa konkretnim ciljevima, aktivnostima i rokovima, u skladu sa nacionalnim kontekstom.

Mora se imati na umu da ovaj proces podrazumeva mnogo koraka dok se ne ostvare istinske promene.

Izveštaj o samoproceni treba da obuhvata:

- osvrt na sam proces (kako se odvijao, ko je učestvovao, šta su izvučene pouke);
- rezime diskusija;
- nalaze i preporuke.

Sledeći koraci

Prateći izveštaj može da obuhvati niz preporuka sa predlozima kako da se one sprovedu i promovišu u javnosti. Mogao bi da se izradi plan akcije sa konkretnim ciljevima, aktivnostima i rokovima zarad planiranja, praćenja i ocenjivanja promena koje su preporučene u samoproceni. Poslanici treba da odrede kojem će telu biti poveren zadatak praćenja sprovođenja plana akcije i rada na ostvarenju rodne osetljivosti. Svim parlamentarnim telima posvećenim rodnoj ravnopravnosti potrebna je podrška političkog i parlamentarnog vrha, kako bi se postarali da se rezultati prate i sprovedu u delo u okviru predviđenog vremena.

Primeri sprovedenih aktivnosti koje su proistekle iz samoprocene rodne osetljivosti

U Turskoj

Rodna ravnopravnost je postala deo parlamentarnog strateškog plana. Izrađena je kontrolna lista za rodnu ravnopravnost koja se koristi za usmeravanje poslanika i zaposlenih u izradi zakonodavstva.

Po prvi put, jedna žena je imenovana za člana parlamentarnog odbora za finansije.

Pružena je dodatna podrška odboru za rodnu ravnopravnost povećanjem broja zaposlenih.

U Ugandi

Parlament je pomenio svoj poslovnik o radu tako da je uspostavljena kvota od 40% žena na rukovodećim položajima u parlamentarnim odborima. Ženska mreža je odmah zatim predložila dodatnu izmenu poslovnika kako bi se garantovala rodna ravnopravnost na svim rukovodećim položajima, uključujući i odbore, kabinet predsednika parlamenta i interparlamentarne delegacije.

Parlament je propisao da, pre nego što se podnese UN-u, državni izveštaj upućeni Komitetu za eliminaciju diskriminacije nad ženama mora da se predstavi parlamentu na uvid.

U Bangladešu

Parlament je usvojio politiku za uvođenje rodne ravnopravnosti koja podrazumeva unapređenje infrastrukture i radne sredine iz rodne perspektive.

U Argentini

Nakon informativnog seminara, jedan sentaor je zvanično podneo zahtev da se izmeni poslovnik o radu parlamenta kako bi se uvele interne kvote za žene.

Kontrolna lista za samoprocenu

Podrška s vrha	Ko podržava proces samoprocene rodne osetljivosti?
Početak postupka	Ko će pokrenuti i organizovati postupak? Šta su ciljevi postupka? Kako postići zajedničko razumevanje korisnosti ovog postupka?
Učešće	Ko će učestvovati u postupku?
Logistika	Ko će obezbediti administrativne uslove za postupak?
Facilitatori	Kako će se odvijati facilitacija postupka? Da li su za ovo neophodne finansije?
Vremenski okvir	Koliko dana i sesija će postupak trajati?
Izvori podataka	Mogu li se obezbediti neki drugi korisni podaci? Ko je zadužen za dostavljanje podataka?
Dokumentovanje procesa	Da li će postupak zahtevati izvestioca?
Ishod procene	Šta su očekivani ishodi postupka? <ul style="list-style-type: none"> • izveštaj? • plan akcije? • i jedno i drugo? Ko je zadužen za izradu istih?
Sledeći koraci	Koji sledeći koraci se očekuju? U kom vremenskom roku? Ko je zadužen za sledeće korake?

Započeti diskusiju

Pre vršenja procene, kako bi garantovao zajedničko razumevanje samog postupka, njegovih ciljeva i pojmova vezanih za njega, parlament bi mogao da organizuje informativni seminar. Informativni seminar je takođe koristan za sticanje podrške vrha parlamenta

Primer: Informativni seminari – razumevanje osnovnih pojmova

U Ruandi, pre samoprocene, održan je poludnevni informativni seminar. Program seminara je obuhvatao prezentacije i diskusiju o značenju rodne ravnopravnosti, uvođenju rodnih pitanja u sve oblasti društva, i rodno osetljivim parlamentima. Od učesnika je traženo da svojim rečima objasne kako bi izgledao „idealno rodno osetljiv parlament“.

Procena treba da počne diskusijom o ciljevima i metodologiji postupka: šta se očekuje od procene i da li su učesnici nesigurni oko nekih aspekata procesa ili mogućih rezultata. Može se koristiti facilitator koji bi pružio stručno znanje ili drugačiji pogled na postupak.

„Teško je sprovesti samoprocenu iz naše uske perspektive. Mislimo da nam ide sjajno, ali nam treba neko drugi ko će nam pomoći da uporedimo naš rad sa najboljom praksom; da vidimo šta je ideal, i uporedimo sebe sa njim, kako bismo znali koliko treba da radimo na tome da dostignemo takav ideal.“

Učesnik samoprocene, Ruanda, 2012

Osmislite sopstvena pitanja

Ne postoji jedno rešenje ili jedna grupa pitanja koja će odgovarati svim nacionalnim kontekstima. Dole navedena pitanja, stoga, treba da služe kao smernice zasnovane na postupcima samoprocene koje su neki parlamenti već izvršili. Parlamenti mogu prilagoditi nea od dole navedenih pitanja sopstvenom nacionalnom kontekstu. Ne moraju da diskutuju o svim predloženim pitanjima, i takođe mogu da dodaju svoja sopstvena pitanja.

Odeljak B

Pitanja

Pitanje 1 – Broj i položaj žena

Po definiciji, parlamentarna demokratija podrazumeva da struktura parlamenta odražava strukturu zajednice koju predstavlja. Stoga je učešće žena u parlamentu pitanje demokratije. Dok učešće žena u političkom životu širom sveta predstavlja priču o postepenom poboljšanju, još uvek postoji potreba da se razmotri koliko žena ima u parlamentima i na kakvim se rukovodećim položajima nalaze.

1.1 Koji su faktori omogućili izbor ili imenovanje žena u parlamentu?

Koje su prepreke koje ometaju veće učešće žena u parlamentu?

1.2 Da li je trenutna zastupljenost žena na zadovoljavajućem nivou (među poslanicima, za izbornu jedinicu, u odnosu na nacionalne i međunarodne ciljeve)?

Koji mehanizmi postoje ili treba da postoje kako bi se obezbedila određena brojčana zastupljenost žena?

1.3 Da li su žene koje su izabrane ili imenovane putem privremenih specijalnih mera (npr., rezervisana mesta u parlamentu) doživljene na isti način kao i one koje su izabrane u otvorenoj konkurenciji sa muškarcima?

1.4 Koliki je procenat žena na rukovodećim položajima?

Na kojim se rukovodećim položajima žene nalaze u parlamentu?

Kako se dodeljuju rukovodeći položaji?

- 1.5 Postoje li mere koje garantuju pristup žena rukovodećim položajima u parlamentu?
- Ukoliko postoje, koje su to mere?
- Ukoliko ne postoje, da li ih treba usvojiti?
- Da li svakim odborom treba da kopredsedavaju muškarac i žena, i da li bi to bilo moguće?
-

- 1.6 Da li su muškarci i žene jednako zastupljeni u svim odborima?
- U kojim odborima ima najviše žena?
- U kojim odborima žena nema dovoljno, ili ih nema uopšte?
- Kako se biraju članovi odbora?
- Da li članstvo žena u odborima odražava stereotipe o ženskim interesovanjima?
-

- 1.7 Kako se prati broj žena koje rade u parlamentu i rukovodeći položaji na kojima se one nalaze?
- Postoji li telo koje je određeno za praćenje ovog pitanja i da li to telo redovno podnosi javne izveštaje parlamentu?

Završna pitanja

Šta je nedavno unapređeno u vezi sa gore navedenim pitanjima?

Šta je najozbiljniji problem koji se i dalje javlja?

Šta treba da se uradi da se ovaj problem ukloni?

Pitanje 2 – Pravni okvir i javne politike

Parlament tumači osnovnu ulogu u garantovanju toga da zakonodavstvo ne vrši diskriminaciju nad muškarcima ili ženama i da promoviše rodnu ravnopravnost. Na nacionalnom nivou, ovo se postiže uvođenjem rodno osetljivog pravnog okvira koji obuhvata i zakone o rodnoj ravnopravnosti. Parlamenti takođe mogu biti uzor u promovisanju rodne ravnopravnosti. Na primer, mogu da se postaraju da njihovi interni propisi i procedure ne vrše diskriminaciju ni nad poslanicima niti zaposlenima. Takođe mogu da osmisle i sprovedu rodno osetljive planove akcije i strateške planove.

Nacionalni radni okvir

2.1 Koji nacionalni zakoni garantuju rodnu ravnopravnost?

Koliko je rodno osetljiv ustav države?

Koji su najznačajniji zakoni koji unapređuju rodnu ravnopravnost, a koje je parlament usvojio u proteklih tri do pet godina?

2.2 Kako se pokreće usvajanje zakona vezanih za rodnu ravnopravnost, ili kako se vrši njihova izmena i dopuna u parlamentu?

Postoji li potreba da se unapredi ovaj proces?

2.3 Postoji li zakon ili propis koja čini obaveznim uvođenje rodne ravnopravnosti u vladu i parlament?

Ukoliko postoji, ko je odgovoran za nadzor sprovođenja ovog zakona ili propisa u parlamentu?

Ukoliko ne postoji, da li je potreban?

Parlamentarni rad

2.4 Kako parlament garantuje da će postojeći i predloženi zakoni biti usaglašeni sa Konvencijom o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama i drugim međunarodnim i regionalnim obavezama vezanim za rodnu ravnopravnost?

2.5 Da li parlament analizira zakone iz rodne perspektive kako bi utvrdio njihov različiti uticaj na muškarce i žene?

Ukoliko je odgovor potvrđan, ko je odgovoran za tu analizu u parlamentu?

Parlamentarni propisi i prakse

2.6 Da li je poslovnik o radu parlamenta rodno osetljiv?

Ukoliko je poslovnik o radu analiziran iz rodne perspektive, ko je bio zadužen za tu analizu?

2.7 Da li parlament ima sveobuhvatni strateški plan ili plan akcije koji promoviše rodnu ravnopravnost?

Ukoliko je odgovor potvrđan, kako se taj plan sprovodi, prati i evaluira?

Ukoliko je odgovor odričan, kako bi mogao da se izradi takav plan za rodnu ravnopravnost?

2.8 Postoje li neki drugi planovi akcije u parlamentu?

Ukoliko postoje, da li su rodno osetljivi?

Postoje li mehanizmi za praćenje i evaluaciju ovih planova?

Ukoliko nisu, kako da ovi planovi postanu rodno osetljiviji?

Završna pitanja

Šta je nedavno unapređeno u vezi sa gore navedenim pitanjima?

Šta je najozbiljniji problem koji se i dalje javlja?

Šta treba da se uradi da se ovaj problem ukloni?

Pitanje 3 – Uvođenje rodne ravnopravnosti

Parlamentima su potrebni mehanizmi i istručno znanje kako bi se postarali za to da se rodna ravnopravnost tretira na sistematski način, i da se uticaj zakona, javnih politika i budžeta analizira iz rodne perspektive. Taj mehanizam bi mogao da bude poseban parlamentarni odbor ili ženska mreža. Ali to takođe može da bude i neka manje formalna struktura, kao što je mreža kontakt osoba. Koji god da je oblik ovog mehanizma ili strukture, od ključnog su značaja odnosi sa organizacijama kao što su nacionalni ženski pokreti i ženske nevladine organizacije.

- 3.1 Koji mehanizmi ili strukture se koriste za uvođenje rodne ravnopravnosti u rad parlamenta?

Na primer – postoji li poseban odbor za rodnu ravnopravnost ili ženska parlamentarna mreža? Postoje li kontakt osobe za ženska pitanja? Postoje li info pult ili odeljenje posvećeno ženskim pitanjima, gde se pružaju informacije i saveti?

Da li bi trebalo uspostaviti jednu ili više od gore navedenih struktura?

- 3.2 Kakve instrumente je parlament osmislio za uvođenje rodne ravnopravnosti?

Da li je parlament razvio kontrolne liste na osnovu kojih procenjuje zakonodavstvo iz rodne perspektive?

Da li parlament ima pristup statističkim podacima razvrstanim prema polu, i ukoliko ima – kako ih koristi?

Da li su se neki drugi instrumenti pokazali kao korisni u uvođenju rodne ravnopravnosti u rad parlamenta?

Da li se dovoljno sredstava izdvaja za uvođenje rodne ravnopravnosti?

- 3.3 Koliko su delotvorna tela zadužena za rodnu ravnopravnost u parlamentu?

Kakve veze su ta tela uspostavila sa nacionalnim ženskim pokretom, organizacijama civilnog društva, privatnim sektorom, medijima, i drugima?

Da li imaju dovoljno veliku moć?

Da li imaju dovoljno resursa (u pogledu zaposlenih, sala za sastanke, budžeta, itd)?

Da li su uspela da ostvare neke promene u korist rodne ravnopravnosti?

Da li bi njihov položaj u okviru parlamentarne organizacije trebalo preispitati ili unaprediti?

3.4 Ukoliko postoji ženska parlamentarna mreža, kako funkcioniše?

Kako je organizovana? Kako se donose odluke?

Kako je doživljavaju oni koji nisu članovi mreže?

3.5 Ukoliko postoji više od jednog parlamentarnog tela koje se bavi rodnom ravnopravnošću, u kakvim su oni međusobnim odnosima?

Postoji li formalni mehanizam za koordinaciju između njih?

Da li je njihova radna veza efikasna?

3.6 Da li je rodna ravnopravnost uvedena u budžet i proces nadzora budžeta?

Ukoliko jeste, ima li nekih poteškoća u ovom procesu?

Ukoliko nije, kako se rodna ravnopravnost može uvesti u ovaj proces?

Završna pitanja

Šta je nedavno unapređeno u vezi sa gore navedenim pitanjima?

Šta je najozbiljniji problem koji se i dalje javlja?

Šta treba da se uradi da se ovaj problem ukloni?

Pitanje 4 – Kultura, radna sredina i propisi parlamenta

Žene su kasnije ušle u parlament u odnosu na muškarce. Stoga su parlamentarne prostorije i procedure najčešće napravljene po meri muškaraca, od strane drugih muškaraca. Moguća posledica ovoga jeste da parlamentarna svakodnevica i infrastruktura različito utiču na muškarce i žene. Od poslanika se očekuje da se prilagode pisanim i nepisanim pravilima i propisima svoje institucije. Ovo stvara parlamentarnu kulturu i sačinjava prostor u kome se poslanici osećaju ugodno (ili neugodno) dok obavljaju svoj posao. Prilagođavanje takvoj kulturi može da predstavlja izazov, posebno za novoizabrane poslanike u prvom mandatu.

4.1 Generalno gledano – kako se rodna ravnopravnost doživljava u parlamentu?

Sprovode li se mere za veće razumevanje i jaču podršku rodnoj ravnopravnosti?

Koje druge mere bi bile korisne da se ojača podrška za rodnu ravnopravnost u parlamentu?

4.2 Kako biste vi opisali kulturu parlamenta (jezik, običaji, kodeks odevanja) iz rodnog ugla?

4.3 Postoje li diskriminatorni i štetni stereotipi o ženama u parlamentu?

Ukoliko postoje, kako ih eliminisati?

4.4 Da li je zgrada parlamenta ikada pregledana iz rodne perspektive?

Da li usluge koje se nude u parlamentu obuhvataju i one koje su mahom potrebne ženama?

Kako zgrada parlamenta ispunjava potrebe muškaraca i žena koji tu rade?

Kako zgrada parlamenta ispunjava potrebe poslanika sa bebama i malom decom?

Postoje li, na primer, posebne prostorije za majke koje doje, ili centar za negu deteta ili porodična soba?

Da li parlament pruža usluge čuvanja deteta?

Koliko je važno da postoji takva infrastruktura u parlamentu?

4.5 Da li uslovi rada u parlamentu omogućavaju poslanicima da uspostave ravnotežu između posla i porodičnog života?

Da li trajanje sednica omogućava poslanicima da provode dovoljno vremena sa svojom porodicom?

Da li je poslanicima omogućeno dovoljno dugo porodiljsko odsustvo, roditeljsko odsustvo ili odsustvo zbog nege deteta? Šta se dešava sa glasom poslanika koji je na ovakvom odsustvu?

4.6 Može li se parlament smatrati rodno osetljivom radnom sredinom, kako u pogledu prostorija, tako i u pogled simbola?

Koji kriterijumi određuju dodelu kancelarijskog prostora i opreme u parlamentu?

Da li su sale u zgradi nazvane prema značajnim ličnostima i istorijskim figurama oba pola?

Ko je zadužen za donošenje odluka u ovom pogledu?

Da li su autori umetničkih dela izloženih u zgradi ravnopravno žene i muškarci?

4.7 Da li parlament ima propise koji garantuju da je radno mesto slobodno od diskriminacije, seksizma i uznemiravanja?

Postoji li kodeks ponašanja? Da li se efikasno koristi da garantuje prikladno ponašanje u parlamentu?

Kako bi kodeks ponašanja mogao da postane rodno osetljiviji?

Postoji li propis protiv uznemiravanja, kao i mehanizam koji se bavi pritužbama na uznemiravanje i diskriminaciju? Da li su pritužbe rešavane efikasno i delotvorno?

Postoji li propis protiv diskriminacije?

4.8 Koji kriterijumi određuju mogućnosti putovanja za poslanike?

Postoji li sporazum da će mogućnost putovanja biti ravnopravno pružena i muškarcima i ženama?

Šta sprečava mogućnost ravnopravnog putovanja?

4.9 Da li su saopštenja za medije i kampanje za komunikaciju sa javnošću bile rodno osetljive, rodno neutralne, ili rodno slepe?

Kako bi ove kampanje mogle da bolje predstavljaju i podignu vidljivost rada parlamenta na rodnoj ravnopravnosti?

Da li je materijal korišćen u kampanjama ikada bio pregledan iz rodne perspektive?

Da li je pregled obuhvatao i komunikaciju na društvenim mrežama?

Da li jednak broj žena i muškaraca učestvuje u javnim događajima koji se dešavaju u parlamentu?

Završna pitanja

Šta je nedavno unapređeno u vezi sa gore navedenim pitanjima?

Šta je najozbiljniji problem koji se i dalje javlja?

Šta treba da se uradi da se ovaj problem ukloni?

Pitanje 5 – Zajednička odgovornost sa muškarcima

U većini društava i muškarci i žene su sve više svesni važnosti preispitivanja društvenih normi koje nameću rodnu neravnopravnost. Pored ovoga, sve veća svest o ovom problemu među mlađim muškarcima dovela je do jačih partnerstava između muškaraca i žena u oblasti rodne ravnopravnosti. Rodnu ravnopravnost nije moguće postići bez podrške i učešća muškaraca i žena. Štaviše, sve je jasnije da društveni ekonomski napredak zavisi od iskorenjivanja svih oblika nejednakosti. Poslanici razumeju da njihovi birači više ne prihvataju odsustvo žena iz političkog života.

- 5.1 Da li se smatra da je rodna ravnopravnost nešto što se tiče i muškaraca, i što takođe predstavlja njihovu odgovornost?

Da li su muškarci u parlamentu učestvovali u predlaganju zakonodavstva o rodnoj ravnopravnosti?

Koji faktori najčešće motivišu muškarce da se bave ovim pitanjima?

- 5.2 Da li muškarci poslanici javno govore o rodnoj ravnopravnosti, a ukoliko je to slučaj – koje teme posebno zastupaju?

Koliko često se muškarci javljaju za reč tokom parlamentarnih rasprava o rodnoj ravnopravnosti?

Koliko često muškarci u parlamentu pominju stavove svojih birača o pitanjima rodne ravnopravnosti?

- 5.3 Koliko su žene otvorene prema učešću muškaraca u radu na rodnoj ravnopravnosti i njihovom ličnom doprinosu?
-

- 5.4 Da li bi muškarci i žene mogli da zajednički vode parlamentarne odbore koji se bave rodnom ravnopravnošću i da li bi to trebalo da bude tako?
-

- 5.5 Da li se muškarcima i ženama pružaju prilike za stručno usavršavanje ili obuku?

Da li to uključuje i seminare o rodnoj ravnopravnosti?

5.6 Da li su muškarcu uključeni u studijska putovanja ili međunarodne delegacije koje se bave rodnom ravnopravnošću ili uvođenjem rodnih pitanja?

5.7 Da li se parlament može smatrati uzorom za rodno partnerstvo?

Ukoliko je odgovor potvrđan, zašto je ovo partnerstvo uspešno?

Ukoliko je odgovor odričan, kako se ovo partnerstvo može ojačati?

Završna pitanja

Šta je nedavno unapređeno u vezi sa gore navedenim pitanjima?

Šta je najozbiljniji problem koji se i dalje javlja?

Šta treba da se uradi da se ovaj problem ukloni?

Pitanje 6 – Političke stranke

Generalno, političke stranke se doživljavaju kao manje transparentne od parlamenta, kada je reč o rodnoj ravnopravnosti, te se samim tim smatraju i manje odgovornim. Međutim, stranke su sve dominantniji način političke organizacije i primarni put na osnovu koga se biraju poslanici u parlamentu. Stoga, političke stranke moraju da jednako ozbiljno shvate pitanje rodne ravnopravnosti u politici

6.1 Koji faktori bi definisali političku stranku kao rodno osetljivu?

Generalno, da li se političke stranke koje su trenutno zastupljene u parlamentu mogu smatrati rodno osetljivim?

6.2 Postoji li potreba da političke stranke povećaju broj žena u svojim redovima?

Ukoliko postoji, kako ovo može da se uradi?

Postoje li rodne kvote koje se primenjuju na rukovodeće strukture u političkim strankama?

6.3 Da li radni dogovori i prakse političkih stranaka (kao što su vreme sastajanja, interni propisi, i procesi za imenovanje na položaj) podstiču učešće žena?

Ukoliko ovoga ima, možete li navesti neke primere dobre prakse?

Ukoliko ga nema, kako bi se situacija mogla unaprediti?

6.4 Kako političke stranke razvijaju svoje politike o rodnoj ravnopravnosti?

Postoji li, na primer, organizacija žena unutar stranke ili radna grupa ili odbor za rodnu ravnopravnost?

6.5 Koliko su važna pitanja rodne ravnopravnosti u platformi političke stranke?

6.6 Da li političke stranke biračima jasno saopštavaju svoju posvećenost rodnoj ravnopravnosti?

Ukoliko je odgovor potvrđan, na koji način to radi?

6.7 Da li predstavnici političkih stranaka ispoljavaju rodne stereotipe?

Ukoliko je odgovor potvrđan, kako se interno rešavaju ovakve situacije?

6.8 Ukoliko je ovo moguće, kako poslanički klubovi u parlamentu utiču ili predlažu rodno zasnovane politike ili zakonodavstvo?

Završna pitanja

Šta je nedavno unapređeno u vezi sa gore navedenim pitanjima?

Šta je najozbiljniji problem koji se i dalje javlja?

Šta treba da se uradi da se ovaj problem ukloni?

Pitanje 7 – Zaposleni u parlamentu

Parlament je takođe radno mesto za mnoge profesionalce koji podržavaju rad plenarnih zasedanja, odbora i pojedinačnih poslanika. U mnogim parlamentima uslovi rada zaposlenih su slični kao i uslovi rada državnih službenika, a razlikuju se od onoga kako rade poslanici. Međutim, kada parlament zaseda, zaposleni u parlamentu će morati da rade isto radno vreme kao i poslanici, a ne kao državni službenici. U ovom smislu, važno je pregledati i propise koji se odnose na zaposlene u parlamentu.

7.1 Postoji li rodna ravnoteža među zaposlenima koji rade u parlamentarnoj administraciji?

Ukoliko postoji, da li su korišćene specijalne mere da se postigne ta ravnoteža?

Ukoliko ne postoji, da li treba primeniti specijalne mere da se ispravi neravnoteža?

Postoje li razlike između parlamentarnih službi ili odeljenja u pogledu rodnog sastava?

Ko je odgovoran za formiranje komisija za zapošljavanje?

Da li se primenjuju rodni zahtevi prilikom formiranja komisije?

7.2 Postoji li jednaka zastupljenost muškaraca i žena među zaposlenima u administraciji na višim položajima?

Kojim odeljenjima ili odsecima rukovode žene?

7.3 Da li parlamentarna administracija ima propise koji garantuju da je radno mesto slobodno od diskriminacije, seksizma i uznemiravanja?

Postoji li propis protiv uznemiravanja, kao i mehanizam koji se bavi pritužbama na uznemiravanje i diskriminaciju? Da li su pritužbe rešavane efikasno i delotvorno?

Postoji li propis protiv diskriminacije?

Postoji li propis o jednakoj plati?

Ukoliko postoji, kakvi su mehanizmi uspostavljeni da garantuju odsustvo diskriminacije između zaposlenih muškaraca i žena?

- 7.4 Postoje li jednake mogućnosti za stručno usavršavanje za muškarce i žene?
-
- 7.5 Da li uslovi rada u parlamentu omogućavaju zaposlenima da uspostave ravnotežu između posla i porodičnog života?
- Da li je zaposlenima omogućeno dovoljno dugo porodijsko odsustvo, roditeljsko odsustvo ili odsustvo zbog nege deteta?
- Da li zaposleni sa izdržavanim licima primaju finansijsku podršku kako bi brinuli o deci ili o starima u svom domaćinstvu?
- Na koji način zaposleni primaju naknadu za prekovremeno ostajanje na poslu tokom zasedanja parlamenta?
-
- 7.6 Kako zgrada parlamenta ispunjava potrebe zaposlenih sa bebama i malom decom?
- Postoje li, na primer, posebne prostorije za majke koje doje, ili centar za negu deteta ili porodična soba?
- Da li parlament pruža usluge čuvanja deteta?
-
- 7.7 Da li među zaposlenima u parlamentarnoj administraciji ima stručnjaka za rodnu ravnopravnost?
- Da li specijalizovani stručnjaci pružaju usluge svim poslanicima ili određenom telu, kao što je parlamentarni odbor?
- Kako zaposlene stručnjake za rodnu ravnopravnost doživljavaju u parlamentu?
- Da li zaposleni stručnjaci imaju pristup istim informacijama kao i drugi zaposleni u parlamentu?
- Da li oni mogu da daju ekspertske savete u vezi sa svim zakonodavstvom?
-
- 7.8 Da li mogućnosti za stručno usavršavanje zaposlenih u parlamentu obuhvataju i stručnjake za rodnu ravnopravnost?

Da li su ove mogućnosti otvorene za sve, i muškarce i žene?

Da li ocena učinka zaposlenih obuhvata i ciljeve vezane za rodnu ravnopravnost?

Da li ocena učinka zaposlenih obuhvata i ciljeve vezane za rodnu ravnopravnost?

Završna pitanja

Šta je nedavno unapređeno u vezi sa gore navedenim pitanjima?

Šta je najozbiljniji problem koji se i dalje javlja?

Šta treba da se uradi da se ovaj problem ukloni?

Druga pitanja

Za kraj, navedite za vas važna pitanja koja nisu uključena u ovom upitniku.

Korisni linkovi IPU

Rodno osetljivi parlamenti: Globalni pregled dobre prakse (2011.)

<http://www.ipu.org/pdf/publications/gsp11-e.pdf>

Plan akcije za rodno osetljive parlamente (2012.)

<http://www.ipu.org/pdf/publications/action-gender-e.pdf>

Ocenjivanje parlamenta: Priručnik za samoprocenu parlamenata (2008.)

<http://www.ipu.org/pdf/publications/self-e.pdf>

Žene u parlamentu: Godina u perspektivi (godišnje izdanje)

<http://www.ipu.org/english/perdcls.htm#wmn-year>

IPU statistika o ženama u parlamentu

Globalni i regionalni prosek <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

Podaci po državama: <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

Definicije ^a

Rod je skup društvenih odlika koje se povezuju sa muškarcima i ženama, i sa odnosom između žena, muškaraca, devojčica i dečaka. Ove odlike i odnosi su sociološki konstruisani i uče se socijalizacijom. Pojam roda takođe obuhvata očekivanja u vezi sa karakteristikama, sposobnostima i ponašanjima žena i muškaraca, a kada se podvrgne društvenoj analizi otkriva da je reč o sociološki konstruisanim ulogama. Pol i rod ne znače isto. Dok se pol odnosi na biološke razlike, rod se odnosi na društvene razlike koje se mogu menjati, s obzirom na to da je društvo to koje utiče na rodni identitet, uloge i odnose.

Uvođenje rodne ravnopravnosti ^a

Proces procenjivanja i uzimanja u obzir različitog uticaja svakog planiranog postupka – uključujući i zakonodavstvo, politike i programe – na muškarce i žene na svim nivoima i u svim oblastima. Pojam podrazumeva strategiju koja rodna pitanja stavlja u centar širih političkih i programskih odluka, institucionalnih struktura i raspodele resursa. Uvođenje rodne ravnopravnosti u rad parlamenta treba da doprinese delotvornom sprovođenju i nadzoru politika koje se bave potrebama i interesima i muškaraca i žena.

Rodno osetljiv parlament ^a

Parlament koji ispunjava potrebe i interese i muškaraca i žena u svojoj strukturi, funkcionisanju, metodima i radu. Rodno osetljivi parlament uklanja prepreke za puno učešće žena i nudi pozitivan primer ili uzor čitavom društvu.

Rodno osetljivo budžetiranje ^a

Pristup čiji je cilj da uvede rodna pitanja u donošenje ekonomskih politika i transformiše čitav budžetski proces. Rodno budžetiranje se ne odnosi samo na troškove namenjene ženama, nego teži da analizira čitav budžet iz rodne perspektive, uključujući i bezbednost, zdravstvo, obrazovanje, javne radove, itd., kako bi obezbedio da budžetske raspodele i njihove posledice odgovaraju na potrebe i muškaraca i žena.

^a Definicije su preuzete od UN/OSAGI, UNDP i UNESCO onako kako su navedene u UNDP-ovom dokumentu Brz pregled osnaživanja žena i rodne ravnopravnosti u odeljenjima za demokratsko upravljanje, Njujork, 2007; i IPU dokumentu Ravnopravnost u politici: Istraživanje o ženama i muškarcima u parlamentima, Ženeva, 2008

Rodno zasnovano nasilje ^b

Čin fizičkog, mentalnog ili društvenog zlostavljanja (uključujući seksualno nasilje) koje je pokušano ili kojim se pretilo uz upotrebu neke vrste sile (kao što je nasilje, pretnja, prinuda, manipulacija, obmana, kulturna očekivanja, oružje, ili ekonomske okolnosti) koje je usmereno protiv određene osobe zbog njenih rodni uloga i očekivanja u društvu ili kulturi. Osoba suočena sa rodno zasnovanim nasiljem nema izbora: ne može da odbije ili da se okrene drugim opcijama bez ozbiljnih društvenih, fizičkih, ili psiholoških posledica. Oblici obuhvataju seksualno nasilje, seksualno zlostavljanje, seksualno uzemiravanje, seksualnu eksploataciju, rani ili prinudni brak, rodnu diskriminaciju, uskraćivanje (npr. obrazovanja, hrane ili slobode) ili žensko obrezivanje.

Rodno slepilo

Rodno slepilo podrazumeva da se razlike na osnovu rade ne prepoznaju i ne uvažavaju tamo gde je to bitno.

Rodna neutralnost

Rodna neutralnost eliminiše (ili neutrališe) bilo koje pozivanje na rod ili uticaj roda. Rodno-neutralan jezik, na primer, izbegava upotrebu rodno specifičnih naziva zanimanja (kao što je medicinska sestra) u korist odgovarajućih rodno neutralnih naziva (kao što je medicinski tehničar).

^b Definicija je preuzeta iz UN WOMEN, Centar za virtuelno znanje radi iskorenjivanja nasilja nad ženama i devojčicama, pristupljeno 30 septembra 2015.

Rodna osetljivost

Rodna osetljivost se koristi da opiše politike i procese koji uzimaju u obzir različite uticaje koji oni mogu imati na muškarce i žene, dečake i devojčice.

Zahvalnice

Priručnik su priredili Dr Sonja Palmieri i Interparlamentarna unija (IPU).

U velikoj meri se zasniva na prethodnim publikacijama IPU, Rodno osetljivi parlamenti: Globalni pregled dobre prakse (2011.), Plan akcije za rodno osetljive parlamente (2012.), i Ocenjivanje parlamenta: Priručnik za samoprocenu parlamenta (2008.). Oni su korišćeni za obavljanje parlamentarnih samoprocena u brojnim zemljama.

Izrada ovog priručnika se takođe oslonila na samoprocene obavljene u parlamentima Bangladeša (2012.), Čilea (2012.), Ruande (2012.), Švedske (2010.), Turske (2012.), i Ugande (2012.). Pored ovoga, regionalni seminari o rodno osetljivim parlamentima u Africi i Južnoj Americi inspirisali su prateće aktivnosti na nacionalnom nivou od kojih su neke uključene u ovaj priručnik. IPU je zahvalna poslanicima, zaposlenima u parlamentu, i partnerima koji su učestvovali na njihovom konstruktivnom pristupu ovim procenama i regionalnim seminarima.

Takođe se zahvaljujemo organizacijama Global Affairs Canada, Irish Aid, Švedskoj međunarodnoj agenciji za saradnju (SIDA) kao i Agenciji SAD za međunarodni razvoj (USAID) za njihovu finansijsku podršku.

Inter-Parliamentary Union

For democracy. For everyone.

 +41 22 919 41 50
 +41 22 919 41 60
 postbox@ipu.org

Chemin du Pommier 5
Case postale 330
1218 Le Grand-Saconnex
Ženeva – Švajcarska
www.ipu.org